

Hielle & Dittrich

Krásná Lípa

Obchodní firma *Hielle & Dittrich*, pojmenovaná podle svých zakladatelů Karla Theodora Hielleho (1822-1871) a Karla Augusta Dittricha (1819-1886), zahájila svou činnost 1. ledna 1849 v Krásné Lípě a na pobočce v Šumperku. Hielle & Dittrich se v počátcích specializovali především na nákup plátna a lněné příze od domácích výrobců, vykoupenou surovinu pak prodávali na rakouských a německých trzích.

Ani jeden ze zakladatelů firmy nepocházel z Krásné Lípy. Karl August Dittrich se narodil dokonce až v Lipsku do rodiny hostinského Johanna Georga Dittricha a Christiny Friederiky rozené Zäunerové. Karl August po svém otci hostinskou živnost nepřevzal, zato se vypracoval na obchodního cestujícího ve významné firmě *Karl & Gustav Harkort* v Lipsku, která obchodovala na rakouských trzích s anglickou přízí. Při svých obchodních cestách pobýval Dittrich často také v Krásné Lípě, kde se seznámil se svou budoucí chotí Theresií Elisabethou Mayovou (1825-1912), dcerou krásnolipského obchodníka Josepha Maye, který žil se svou ženou Elisabethou v domě č. p. 404. Karl August a Theresie Elisabeth uzavřeli sňatek 5. září 1848.

Floru Johannu Mayovou (1823-1904), dceru obchodníka Franze Maye a sestřenicí Theresie Elisabet, si za manželku vzal již 14. září 1847 druhý z budoucích zakladatelů firmy, Karl Theodor Hielle. Oba se tedy přizpůsobili do významné krásnolipské obchodnické prodiny.

Karl Theodor Hielle studoval reálku v Praze a obchodní školu v Lipsku. Po praxi v Terstu a Vídni pracoval jako obchodní cestující u svého tchána Franze Maye v krásnolipské firmě *Josef May & Söhne*. První zkušenosti však získával již v podniku svého otce Wolfganga Hielleho (1787-1844), který nesl název *Elias Hielle sel. Söhne*. Dům obchodníka a výrobce textilního zboží v Krásném Buku č. p. 22, ve kterém se Karl Theodor narodil, patřil k nejvýstavnějším v celém okolí, přiléhal k němu dokonce malý anglický parčík a okrasná zahrada, která sloužila hostům k promenádám a hrám s bohatým občerstvením. V domě nechyběla ani knihovna s téměř dvěma tisíci svazky a sbírkou grafických listů a map.

Pro vlastní firmu Karla Theodora Hielleho a jeho společníka Karla Augusta Dittricha nastal v roce 1857 velký zlom, a to koupí zkrachovalé přádelny a tkalcovny v Žyrardówě v Ruském Polsku. Za akvizici mohla osudová náhoda. Robert Lahmer ve své knize *Industrielle Briefe* popsal příhodu, která se stala na jedné z mnoha obchodních cest Karla Augusta Dittricha. Součástí obchodních cest jsou dodnes společenská setkání a při jedné takové večeři zaskočila spolustolovnici Karla Augusta Dittricha rybí kost. Nikdo z přítomných jí nedokázal pomoci, až na Karla Augusta, který pohotově zasáhl a s kostí si poradil. Po této příhodě se plně rozvinul družný hovor, při němž se Karl August dozvěděl od vděčného manželského páru z Ruska o prodeji fabriky v Žyrardówě, který měl být velmi výhodný, vzhledem k tomu, že se prodával zkrachovalý podnik. Hiellemu a Dittrichovi finančně pomohli při koupi továrny rodiče jejich manželky.

Fabriku a dělnickou kolonii, ležící šedesát kilometrů jihozápadně od Varšavy, založil roku 1826 francouzský podnikatel a vynálezce Philippe Henri de Girard, po němž byla osada nakonec i pojmenována.

Při převzetí tvořila podnik přádelna lnu se třemi tisíci vřeteny, tkalcovna a bělidlo, zaměstnávající dohromady celkem pět set dělníků a dalších zaměstnanců. V roce 1873, dva roky po Hielleho smrti, už firma zaměstnávala na devatenáct set pracovníků a roční produkce dosahovala hodnoty vyšší než milion rublů. Rozvoj pokračoval i v následujících letech více než bouřlivě. Roku 1886 zde fungovala přádelna lnu s jednadvaceti tisíci vřeteny s roční produkcí v hodnotě 850 000 rublů. Postupně přibýly dvě mechanické tkalcovny s dvěma tisíci a osmasedmdesáti stavy pro výrobu lněných tkanin a ruční tkalcovna se sto čtyřiceti stavy k výrobě pestrých tkanin ze lnu a vlny. Dostatek vlněné příze byl produkován v místní přádelně vlny s třemi tisíci šesti sty deseti vřeteny. Nechyběla barevna, bělidlo a úpravna látek. Šest set zaměstnanců pracovalo v pletárně punčochového zboží, kterou zásobovala přádelna na bavlněnou přízi s šesti tisíci vřeteny. Všechny provozy pohánělo deset parních strojů s výkonem dva tisíce koňských sil. Hodnota roční produkce se tehdy odhadovala na 3,5 milionu rublů a celkový počet zaměstnanců vzrostl na sedm tisíc.

Po smrti Karla Theodora Hielleho vystoupili jeho dědici z podniku Hielle & Dittrich, který nadále patřil již jen Karlu Augustu Dittrichovi. Ten ho roku 1879 předal svému synovi Karlu Dittrichovi (1853-1918), který pokračoval v otcových šlépějích a podnik i pod jeho vedením dále vzkvétal. V roce 1900 měl již deset tisíc zaměstnanců a v roce 1907 provozoval čtyřicet poboček v Rusku a Ruském Polsku. Během první světové války byl výrobní komplex v Žyrardówě výrazně poničen, po konci války jej zkonfiskovalo Polsko.

Podnikatelské záměry firmy ale sahaly i mimo rámec textilní produkce. V roce 1882 vybudovala firma Hielle & Dittrich cukrovar v Havrani u Mostu a roku 1900 pořídila dokonce panství Podbořany.

Rodina Hielle, jejíž kořeny sahají do Krásné Lípy a Krásného Buku, se řadila k nejvýznamnějším místním podnikatelským rodům. Nepochybně nejznámější osobností rodiny byl Karl Theodor Hielle, syn Wolfganga Hielleho, obchodníka a výrobce textilního zboží v Krásném Buku, jehož otec, tedy děd Karla Theodora, byl obchodník Anton Hielle z Krásné Lípy, majitel firmy Elias Hielle sel. Söhne, který si vzal za manželku Franzisku Michelovou z Kamenné Horky. Matka Karla Theodora byla Maria Karolina Veronika Mayová (1795-1850), dcera Johanna Josepha Maye (1750-1821), obchodníka a tkalce z Krásné Lípy a Marie Anny, dcery Josepha Röslera (1720-1782), výrobce železného zboží a obchodníka s přízí z Mikulášovic.

Karl Theodor Hielle se roku 1847 oženil v Krásné Lípě s Florou Johannou Mayovou, dcerou Franze Nicolase Maye (1791-1872), obchodníka a majitele továrny na nitě a Christiny Rudolfové. Karl Theodor s manželkou Florou Johannou měli dva syny. Starší syn Karl Hielle (1848-1891) byl obchodníkem a poslancem na Říšské radě, stal se také poslancem Českého zemského sněmu a byl spolumajitel firmy *Hielle & Wünsche* v Krásné Lípě. Jeho mladší bratr Eduard (1852-1895) byl obchodník a spolumajitel firem Hielle & Dittrich a Hielle & Wünsche. Zajímavé je, že si za manželku vzal dceru Karla Augusta Dittricha Elisabeth, čímž se obě obchodnické rodiny propojily i příbuzensky.

Starší bratr Karla Theodora Wolfgang Hielle (1820-1869) se věnoval politice a byl též podílníkem firmy Hielle & Dittrich. Také jejich nejmladší bratr Eduard Josef Hielle (1824-1884) byl velmi podnikavý – v roce 1853 převzal firmu Elias Hielle sel. Söhne, specializující se na výrobu nití, kterou založil již roku 1748 jeho předek Elias Hielle. Lněnou přízi, ze které

se následně vyráběly nitě, získávala firma od místních přadláků. Roku 1835 pro firmu Elias Hielle sel. Söhne vyrábělo nitě okolo osmdesáti rodin z Krásné Lípy a okolí. Firma provozovala i vlastní bělidlo.

V roce 1854 k podniku přistoupil společník Josef Wünsche a spolu s Eduardem Hiellem vytvořili novou firmu Hielle & Wünsche, která se specializovala na obchod s plátnem a přízí. Nově založená firma vykupovala materiál od domácích producentů a dále s ním obchodovala. Druhým zakladatelem a spolumajitelem podniku Hielle & Wünsche byl Josef Wünsche (1816-1898), který vedl vídeňskou pobočku firmy založenou v roce 1856. Josef Wünsche se aktivně věnoval politice a v letech 1879-1885 dokonce působil jako poslanec Říšské rady, do níž byl zvolen za kurii městskou v Čechách, obvod Rumburk, Krásná Lípa.

Firma Hielle & Wünsche se postupně posunula od výkupu hotových výrobků z produkce domácích tkalců k vlastní výrobě. Roku 1873 postavila firma v Krásné Lípě mechanickou tkalcovnu, kterou v roce 1887 rozšířila o přádelnu a barevnu. V nové fabrice se vyráběly především vlněné přikrývky a látky na pánské obleky. Roku 1895 se podařilo firmu rozšířit nákupem Quassovy tkalcovny v Rumburku. V celém podniku tehdy pracovalo na šest set padesát dělníků. O rok později došlo k dalšímu rozšíření zakoupením krásnolipské přádelny Antona Friedricha v Pražské ulici č. p. 506 a v roce 1899 ještě přibyla rumburská mechanická tkalcovna firmy *A. Rauch & Co.*

Ve 30. letech 20. století vlastnil podnik Ing. Paul Hielle s manželkou Marií. Podle výkazu z roku 1939 v podniku pracovalo šest administrativních zaměstnanců a šestatřicet dělníků, kteří produkovali tkané zboží a spřádali vikuní vlnu. Vdova po Paulu Hiellem Marie prodala firmu varnsdorfskému podnikateli Heinrichu Löfflerovi, po jehož smrti v roce 1944 získala podnik varnsdorfská firma *J. Kunert & Söhne*.

Syn Paula a Marie Hiellových Fritz založil společně s Dr. Lotharem Kochem v roce 1933 firmu *Hielle & Koch*, jako dceřinou společnost podniku Hielle & Wünsche. Firma Hielle & Koch se specializovala na produkci látek na pánské obleky a na tkaní pestrých vlněných a bavlněných látek. V roce 1939 ve firmě pracovalo pětadvacet dělníků a čtyři administrativní zaměstnanci. V roce 1945 převzaly firmu Hielle & Koch pod národní správu *Továrny jemných punčoch, národní podnik Varnsdorf*.

Fritzův bratr Rolf společně s manželkou Margou, rozenou Vatterovou založil 1. března 1933 ruční tkalcovnu látek značky ROHI, která o dva roky později převzala objekt bývalé Friedrichovy přádelny v Pražské ulici v Krásné Lípě. Rolf Hielle později rozšířil výrobu na hnací šňůry a klínové řemeny a založil nové oddělení firmy *ROHI TSA* (Treibschnurrabteilung), které bylo zapsáno roku 1944 do obchodního rejstříku jako samostatná společnost se sídlem v Koželužní ulici č. p. 15 v Krásné Lípě. Firma se specializovala na produkci zboží z kaučuku a umělých hmot. Po druhé světové válce spadly obě firmy pod národní správu a po dvou letech vstoupily do likvidace. Původní majitelé obnovili značku i výrobu v Německu a rodinná firma *ROHI stoffe GmbH* funguje dodnes.

Obě podnikatelské rodiny měly zásadní vliv na podobu Krásné lípy. Karl August Dittrich si vybudoval nové rodinné sídlo západně od náměstí v dnešní Kyjovské ulici, které vzniklo propojením starších domů s novostavbou vily. Dům č. p. 404, jenž nechal v roce 1766 postavit mydlář Dominik Rösler, přešel do majetku jeho syna Josefa, který k němu přistavěl další objekt s mansardovou střechou. Před smrtí prodal Josef Rösler dům své dceři Elisabeth, která se

prováděla za Josepha Maye, a manželům Mayovým se později narodila dcera Theresie Elisabeth, budoucí manželka Karla Augusta Dittricha. Dittrich oba starší domy propojil s novostavbou vily nesoucí jméno Hirsch, v níž bylo i hlavní sídlo firmy Hiele & Dittrich. Po druhé světové válce si objekt získal přívlastek Stalingrad či Dům hrůzy a k jeho demolici došlo v roce 1970. Eduard Hiele (1850-1895), syn Karla Theodora spoluvlastník firem Hiele & Dittrich a Hiele & Wünsche nechal postavit v letech 1885-1887 novorenesanční rodinnou vilu v Pražské ulici, kterou projektovala drážďanská architektonická kancelář Lossow & Vieweger.

Dittrichovská větev textilní firmy ovlivnila tvářnost celého města, a to nejen stavbou rodinných sídel. Karl August Dittrich byl mecenášem krásnolipského malíře Augusta Frinda, který pro něj a jeho rodinu vytvořil celou řadu uměleckých děl. Mimo jiné vytvořil studie nástěnných maleb pro Dittrichovu rodinu hrobku na hřbitově v Krásné Lípě, pro niž navrhl také interiérové vybavení (klekátko, oltář, osvětlení). Tato neorenesanční hrobka z let 1888-1889 je jedinou stavbou německého architekta Julia Karla Raschdorffa na českém území.

Na zakázku Theresie Dittrich, manželky Karla Augusta, navrhl August Frind pro kostel sv. Máří Magdaleny dvě vitráže s vyobrazeními Panny Marie a Ježíše Krista. Ve stopách svého otce šel poté Karl Dittrich junior a spolu se sestrami a matkou přispěli 50 000 zlatých na stavbu nové nemocnice, jež vyrostla mezi léty 1897-1901. Karl Dittrich zaplatil také její vnitřní vybavení a nechal u Augusta Frinda namalovat oltářní obraz sv. Karla Boromejského pro nemocniční kapli. Tím ovšem jeho mecenášství neskončilo – finančně se podílel na stavbě městských lázní, chudobince či domova mládeže, pro který se vžilo označení Carl Dittrich Haus, a dokonce stál i za vybudováním městského vodovodu.

JR

Zdroje:

HANTSCHEL, Franz, *Biographien deutscher Industrieller aus Böhmen*, Böhmisch Leipa 1920.

JOZA, Petr – NĚMEC, Jan, *Historie a současnost podnikání na Děčínsku a Šluknovsku*, Žehušice 2012, s. 157.

LAHMER, Robert, *Industrielle Briefe aus Nordböhmen*, Warnsdorf 1886

NĚMEC, Jan, *Obrázky z průmyslových dějin Šluknovska*, Rumburk 2011